Nikolai Vasilievici Gogol

Nasul

Capitolul 1

La 25 martie, la Petersburg, s-a petrecut o întâmplare cam stranie. Frizerul Ivan Iakovlevici (numele lui de familie s-a pierdut şi nici pe firma frizeriei – pe care este desenat un domn cu obrazul săpunit şi pe care stă scris: „Se ia şi sânge“ – nu există vreo menţiune), care locuia pe bulevardul Voznesenk, se trezi destul de devreme şi simţi miros de mâncare caldă. Ridicându-şi capul din aşternut, el îşi văzu soţia, o cucoană impunătoare şi mare amatoare de cafea, care tocmai scotea din cuptor pâinile ce abia se rumeniseră.

— Praskovia Osipovna, azi eu nu vreau cafea, spuse Ivan Iakovlevici, dar aş dori, în schimb, să mănânc nişte pâine caldă cu ceapă.

(De fapt, Ivan Iakovlevici ar fi vrut şi una, şi alta, dar ştia că este absolut imposibil să ceri două lucruri deodată, deoarece Praskovia Osipovna nu suporta astfel de excese.) „Să mănânce prostul doar pâine, că pentru mine este mai bine aşa, de vreme ce-o să-mi rămână mie mai multă cafea, gândi soţia, aruncându-i o pâine pe masă.“

Pentru a respecta bunele maniere, Ivan Iakovlevici îşi îmbrăcă halatul, apoi, aşezându-se la masă, turnă puţină sare în solniţă, îşi curăţă două cepe, luă cuţitul în mână şi, cu o expresie ceremonioasă pe faţă, începu să taie tacticos

pâinea. Împărțind-o în două jumătăți, el se uită către miezul uneia dintre ele şi, spre marea lui mirare, observă acolo ceva alburiu. Atunci, Ivan Iakovlevici scobi atent cu cuțitul şi pipăi. „Este ceva tare!, îşi zise el. Ce-ar putea oare să fie?“

Frizerul îşi băgă degetele în miez şi scoase un nas!... Ivan Iakovlevici rămase uluit; se frecă la ochi şi pipăi încă o dată: era un nas, fără îndoială, un nas! Şi, pe deasupra, acest nas i se părea foarte cunoscut. Pe fața sa apăru o expresie de groază. Şi asta era mai nimic pe lângă revolta ce pusese stăpânire pe consoarta sa.

— Cui i-ai tăiat nasul, animalule?, strigă ea tulburată. Potlogarule! Bețivule! Eu însămi te voi denunța la poliție. Eşti un bandit! Am auzit din gurile a trei oameni că, în timp ce-i bărbiereşti, îi tragi de nas atât de tare, că abia de mai rezistă.

Ivan Iakovlevici încremenise, aproape că nici nu mai respira. El recunoscuse nasul, ca fiind al nimănui altcuiva decât al lui Kovalev, ajutorul judecătorului de la colegiu, pe care îl bărbierea în fiecare zi de miercuri şi de duminică.

— Numai o clipă, Praskovia Osipovna! Să-l învelesc într-o cârpă şi să-l pun într-un colțişor: las’ să stea acolo deocamdată, şi pe urmă o să-l arunc eu.

— Nici nu vreau să aud! Crezi că pot să stau în camera mea cu un nas sfârtecat?... Derbedeule! Ştie doar să dea cu briciul pe curea dumnealui, şi în curând, nu va mai fi capabil să facă nici asta cum se cuvine, mamelucule, netrebnicule! Ce-ai fi vrut: să răspund eu la poliție pentru faptele tale?... Ce să mai zic, un cârpaci şi un prostălău! Să ieşi de-aici cu el! Du-l unde vrei! Să nu-i mai rămână nici amintirea pe-aici!

Ivan Iakovlevici înlemnise. Se gândea, se tot gândea şi nu ştia ce să facă.

— Dracu’ ştie cum s-a întâmplat, zise el într-un târziu, scărpinându-se după ureche. Poate că eram beat aseară, când m-am întors acasă, poate că nu; nu, n-aş putea spune exact. Dar, după toate semnalmentele, mi s-a întâmplat ceva; căci pâinea este ceva ce se poate coace, pe când nasul e cu totul altceva. Nu mai înțeleg nimic!...

Ivan Iakovlevici tăcu. Gândul că polițiştii vor afla de nas şi îl vor găsi vinovat pe el îl aduse într-o stare de leşin. Deja i se părea că vede un guler purpuriu, cusut *cu* ornamente argintii, o spadă… şi tremură din tot corpul. În sfârşit, îşi găsi lenjeria de corp şi cizmele, se îmbrăcă la iuțeală, însoțit de ocările Praskoviei Osipovna, înveli nasul într-o cârpă şi ieşi în stradă cu el.

Ar fi vrut să-l bage undeva: să-l ascundă sub vreo poartă sau să se facă, uite-aşa, că-l scapă pe jos şi apoi s-o ia la sănătoasa pe ulicioară. Dar, împotriva voinței sale, se tot întâlnea cu oameni cunoscuți care începeau de îndată să-l întrebe: „Unde te duci?“, sau „Pe cine vrei să bărbiereşti atât de devreme?“, astfel că Ivan Iakovlevici nu rămânea nicio clipă singur. La un moment dat, era cât pe ce să scape de nas, însă un polițist, aflat destul de departe, îi arătă cu halebarda, spunându-i: „Vezi că ai scăpat ceva! Ia-l de jos!“ Şi Ivan Iakovlevici trebui să-l ridice şi să-l ascundă în buzunar. Disperarea pusese stăpânire pe el definitiv, mai ales că tot mai multă lume apărea pe stradă, fiind ora de deschidere a tot felul de magazine şi prăvălii.

Se hotărî s-o ia spre Podul Isakievski, poate va reuşi să-l arunce în Neva…

Iată însă că încep să mă simt oarecum vinovat, pentru că până acum nu v-am spus mai nimic despre Ivan Iakovlevici, de altfel un om respectabil în multe privințe.

Ivan Iakovlevici, ca orice meseriaş de treabă din Rusia, era un bețiv nemaipomenit. Cu toate că rădea zilnic o mulțime de bărbi, a lui era veşnic crescută şi neîngrijită. Fracul său (pentru că Ivan Iakovlevici nu purta niciodată redingotă…) era bălțat; de fapt, era negru, însă plin de pete maronii-gălbui şi cenuşii, ce semănau cu nişte mere aflate în stare de putrefacție; gulerul căpătase lustru, iar în locul celor trei nasturi nu mai rămăseseră decât ațele. Ivan Iakovlevici era un tip cinic, şi când Kovalev, asesorul de la colegiu, îi spunea, în timp ce era bărbierit: „Ivan Iakovlevici, mâinile tale put în permanență!“, el răspundea printr-o întrebare: „De ce să pută

oare?“ „Nu ştiu, frate, dar de puţit, put“, îi repeta asesorul, şi Ivan Iakovlevici, după ce priza tabac, îl săpunea pentru aceste vorbe şi pe obraz, şi sub nas, şi după ureche, şi sub bărbie, într-un cuvânt, peste tot unde îi trăsnea lui prin cap.

Acum, acest cetăţean onorabil ajunse deja pe Podul Isakievski. Se uită mai întâi împrejur; apoi se aplecă peste balustradă, ca şi cum ar fi vrut să vadă dacă este vreun peşte prin apă, sub pod, şi fără să mai ezite, aruncă repede nasul învelit în cârpă. Simţi că parcă dăduse jos de pe umerii săi o greutate de zece puduri şi chiar îi veni să zâmbească. În loc să meargă să radă bărbile funcţionarilor, el se duse direct la un local, pe al cărui frontispiciu se putea citi: „Ceai şi mâncare“, ca să ceară un pahar de punci. Nu trecu însă mult şi văzu la capătul podului pe poliţistul cartierului, masiv, impunător, cu favoriţi laţi, cu tricorn pe cap şi sabie strălucitoare. Ivan Iakovlevici înţepeni de-a binelea, în vreme ce sectoristul îi făcu semn cu degetul şi îi zise:

— Ia vino încoace, stimabile!

Cunoscând ce reprezintă uniforma sa, Ivan îşi scoase şapca încă de la distanţă şi, apropiindu-se grabnic, îi spuse:

— Să trăiţi, înălţimea Voastră!

— Nu, nu, frate, fără înălţime; spune-mi ce ai făcut acolo pe pod?

— Pe Dumnezeul meu, domnule, mă duceam să bărbieresc un client şi mă uitam un pic cât de repede curge râul.

— Minţi, minţi! Şi nu scapi cu una, cu două. Te rog să-mi răspunzi!

— Sunt gata s-o bărbieresc pe înălţimea Voastră de două ori pe săptămână sau chiar de trei, fără nicio condiţie, răspunse Ivan Iakovlevici.

— Nu, prietene, acestea sunt fleacuri! Pe mine mă rad trei frizeri, şi consideră aceasta ca o mare favoare. Dar aş vrea să-mi spui totuşi ce făceai tu acolo?

Ivan Iakovlevici păli… Insă din acest moment întâmplarea dispare parcă în ceaţă şi nu se ştie absolut nimic despre ce s-a petrecut în continuare.

Capitolul 2

Asesorul de colegiu, Kovalev, se trezi destul de dimineaţă şi făcu un „brrr…“ din buze – aşa făcea el de obicei atunci când se trezea, şi nici el nu putea să-şi explice de ce –, se întinse şi îi porunci servitorului să-i dea oglinda de pe masă. Voia să se uite la coşul care-i apăruse, de ieri-seară, pe nas. Spre marea sa uimire, văzu însă că locul în care trebuia să i se afle nasul era complet neted! Speriat, Kovalev ceru puţină apă şi-şi şterse ochii cu prosopul. Nu se înşelase deloc, nasul lipsea de la locul lui! Ca să fie sigur că se trezise de-a binelea, Kovalev începu să se ciupească. Pare-se că nu dormea. Atunci, omul nostru sări din pat, se scutură cu putere şi văzu din nou că-i lipseşte nasul!… Porunci să i se dea imediat haina şi zbură la şeful de poliţie.

Înainte de a continua relatarea acestei întâmplări, trebuie să vă spun câte ceva şi despre Kovalev, ca să vedeţi ce fel de persoană era acest asesor de colegiu. Asesorii de colegiu, cărora li se acordă acest grad prin atestate de studii, nu se pot compara nicidecum cu acei asesori de colegiu care îşi căpătau gradul în Caucaz. Sunt două tipuri absolut diferite. Asesorii de colegiu cu studii… Insă Rusia este un ţinut oarecum ciudat, şi dacă zici ceva despre un asesor de colegiu, apoi toţi asesorii de colegiu, de la Riga până în Kamceatka, vor considera că ai spus-o la adresa lor. Se subînţelege că acest fapt este valabil pentru toate gradele şi posturile. Kovalev era asesor de colegiu de Caucaz. El îşi luase gradul cu doi ani înainte şi de aceea nu uita nicio clipă asta; iar pentru a părea nobil şi a-şi da importanţă, nu-şi zicea niciodată asesor de colegiu, ci maior. „Ascultă, porumbiţo, se adresa el, de obicei, oricărei doamne ce vindea plastroane în stradă, să vii acasă la mine, apartamentul meu se află pe

Strada Livezilor; dar cel mai bine să întrebi, unde locuieşte maiorul Kovalev – şi oricine îți va arăta unde stau.“ Dar dacă întâlnea vreuna mai tinerică, îi mai dădea pe deasupra o indicație şi mai precisă, adăugând: „Să întrebi, sufletelule, care este apartamentul maiorului Kovalev“. Din această pricină, în cele ce urmează, şi noi îl vom numi pe acest asesor de colegiu, maior.

Maiorul Kovalev obişnuia să se plimbe zilnic pe Bulevardul Nevski. Gulerașul de la plastronul său era de o curățenie impecabilă şi apretat perfect. Favoriții săi erau după modelul celor pe care acum îi poți vedea doar la inginerii cadastrali de județ, la arhitecți, la medicii de regiment, de asemenea, la persoanele angajate în Poliție ori în instituțiile legate de aceasta şi, în general, la toți bărbații care au obrajii plini şi rumeni şi care joacă foarte bine boston[1]; aceşti favoriți traversează mijlocul obrazului şi ajung direct la nas. Maiorul Kovalev purta o sumedenie de inele mici cu pecete, în formă de inimă şi de steme, dar şi dintr-acelea pe care erau gravate cuvintele: *miercuri, joi, luni* etc. Maiorul Kovalev sosise în Petersburg dintr-o necesitate, aceea de a căuta un loc de muncă ce ar corespunde gradului său: dacă i-ar fi reuşit, ar fi vrut să fie viceguvernator, iar dacă nu, s-ar fi angajat şi ca executor în vreun departament oarecare. Maiorul nu ar fi fost împotrivă să se căsătorească, însă doar în cazul în care mireasa ar fi avut ca zestre un capital de două sute de mii. Iar acum cititorul îşi poate da seama el însuşi în ce situație se afla acest maior, care văzu pe locul unde ar fi trebuit să se afle nasul său, nu prea mare şi destul de simpatic, o suprafață netedă şi urâcioasă.

Din nefericire, pe stradă nu se zărea niciun birjar, şi Kovalev fu nevoit să meargă pe jos, învelit cu impermeabilul până peste gât şi cu o batistă pe față, lăsând astfel impresia că îi curge sânge din nas. „Şi dacă mi s-a părut numai? Că doar nu-mi poate dispărea nasul aşa, din senin“, cugetă el şi intră într-o patiserie, cu gândul de a se privi în oglinda pe care o ştia acolo. Avu noroc. În patiserie nu era niciun client,

ci doar nişte băieţandri ce măturau şi aranjau scaunele; unii dintre ei, cu ochii cârpiţi de somn, duceau pe tăvi pateuri fierbinţi. Pe mese şi scaune stăteau împrăştiate ziarele de ieri, stropite cu cafea. „Eh, slavă Domnului, nu e nimeni, îşi zise el, şi pot să mă văd." Se apropie cu teamă de oglindă şi se privi. „Dracu' ştie ce-i cu rahatul ăsta!, spuse el şi scuipă. De-ar fi cel puţin ceva în loc de nas, dar chiar nimic!..."

Muşcându-şi buzele de necaz, ieşi din patiserie şi se hotărî, împotriva obiceiului său, să nu zâmbească nimănui şi nici să nu se uite la nimeni. Nu merse prea mult însă şi se opri surprins în faţa intrării unei case. Acolo, se petrecu un fenomen inexplicabil: o trăsură se oprise lângă uşile clădirii, acestea se deschiseseră larg şi un domn îmbrăcat într-o tunică aplecându-se, sări afară şi alergă ca să intre în casă. Uimirea dar şi spaima lui Kovalev fură cu atât mai mari, cu cât înţelegea că persoana în chestiune era propriul său nas! Văzând acest spectacol ieşit din comun, i se păru că lumea se întoarce cu fundul în sus şi simţi că pământul îi fuge de sub picioare. Se hotărî să reziste însă până la întoarcerea acestui domn în trăsură. Îi tremura tot corpul, de parcă ar fi avut febră. Peste două minute, nasul său ieşi într-adevăr pe uşă. Purta o tunică de paradă cusută cu fire de aur, cu un guler mare, ridicat, şi o pereche de pantaloni din piele de antilopă; iar la şold avea prinsă o spadă. După pălăria sa cu penaj, puteai ghici *că.* Avea o funcţie destul de înaltă, aceea de consilier de stat. Îmbrăcămintea sa te făcea să tragi concluzia că se duce la cineva, într-o vizită. Privi în ambele părţi, iar apoi strigându-i birjarului: „Dă-i înainte!", se aşeză comod în trăsură şi plecară.

Sărmanul Kovalev mai să-şi iasă din minţi. Nici nu mai ştia ce să creadă, în legătură cu această întâmplare, atât de stranie. Cum s-ar putea oare, ca tocmai nasul său, care până mai ieri era încă pe faţa sa, să poată călători, să poată merge şi să fie îmbrăcat în tunică! Alergă în urma trăsurii, care, din fericire, se deplasă destul de puţin şi, în cele din urmă, se opri în faţa Catedralei Kazansk.

Grăbit, trecu printre două şiruri de bătrânele sărmane, cu fețele îmbrobodite, cu câte două găuri în locul ochilor, de care râsese altădată, şi năvăli în biserică. Înăuntru erau doar câteva persoane care se rugau şi toate stăteau la intrare, lângă uşă. Kovalev se simțea atât de indispus, că nici nu mai avea putere să se roage, dar îl căuta cu privirea pe acel domn, care era de fapt propriul nas, prin toate colțurile bisericii. Îl văzu în cele din urmă, aşezat într-o parte. Nasul îşi ascunsese fața complet, după gulerul mare ridicat şi se ruga cu evlavie.

„Să mă apropii oare de el?, se gândea Kovalev. După toate aparențele, după tunică şi pălărie, mai ales, pare să fie un consilier de stat. Dracu' ştie ce-ar trebui să fac!"

Aşezat strategic, destul de aproape de nas, maiorul începu să tuşească. Nasul nu se opri însă nicio clipă din rugăciunea sa şi continuă să facă mătănii.

— Mult stimate domn... zise Kovalev, încercând să prindă curaj, mult stimate domn...

— Ce doriți?, răspunse nasul, întorcându-se.

— Mi se pare straniu, mult stimate domn... îmi pare... că ar trebui să vă cunoaşteți locul. Ca să vezi, dau peste dumneavoastră – unde credeți? – chiar în biserică. Ar trebui să fiți de acord...

— Vă rog să mă scuzați, dar nu îmi pot da seama despre ce binevoiți să vorbiți... Vă rog să-mi explicați.

„Cum aş putea să-i explic?", se gândi Kovalev şi, luându-şi inima-n dinți, începu:

— Desigur, eu... de fapt, poate că ştiți, eu sunt maior. Ar trebui să fiți de acord că este necuviincios ca eu să umblu fără nas. O precupeață care vinde, pe Podul Voskresensk, portocale curățate de coajă, ar putea să stea şi fără nas. Dar, luând în considerare faptul că mi s-a acordat... şi că sunt cunoscut de multe doamne din societate, printre care şi Cehtareva, consiliera de stat şi altele... Gândiți-vă şi dumneavoastră... nici nu ştiu cum să zic, mult stimate domn. (Şi maiorul Kovalev ridică din umeri neputincios.) îmi cer

iertare… dacă ați analiza acest fapt în concordanță cu regulile datoriei şi onoarei… ați putea înțelege şi fără să vă explic…

— Nu înțeleg absolut nimic, răspunse nasul. Explicați-mi, vă rog, într-o manieră mai accesibilă.

— Mult stimate domn… spuse Kovalev cu sentimentul respectului de sine, nu ştiu cum să înțeleg cuvintele dumneavoastră… Mi se pare că aici totul este clar… Sau doriți… Doar sunteți propriul meu nas!

Nasul se uită la maior şi sprâncenele lui se încruntară nițel.

— Greşiți, mult stimate domn. Eu sunt independent. Şi, de altfel, între noi nu pot exista niciun fel de relații apropiate. Dacă ar trebui să mă iau după nasturii pe care îi purtați la tunică, dumneavoastră ar trebui să aveți un serviciu în altă branşă.

Spunând acestea, nasul reveni la poziția sa şi continuă să se roage.

Kovalev se pierdu de tot cu firea, neştiind ce să facă şi nici ce să creadă. În acest timp, se auzi foşnetul plăcut al unei rochii de cucoană. În biserică îşi făcu apariția o doamnă în vârstă, toată numai dantele, şi, împreună cu ea, o făptură tânără şi subțirică, îmbrăcată într-o rochie albă, care se potrivea de minune pe talia ei mlădioasă, purtând pe cap o pălărie de un galben-pai, grațioasă ca o prăjiturică. Doamnele erau urmate de un haiduc înalt, cu favoriții mari şi o duzină întreagă de gulerașe, care se opri în loc şi deschise tacticos tabachera.

Kovalev se dădu mai aproape, îşi scoase plastronul cu guleraş de batist, îşi potrivi mai bine inelele cu inimioare şi steme, care atârnau de un lanț de aur şi, zâmbind în toate părțile, îşi opri privirea asupra gingaşei doamne, care, asemenea unei flori de primăvară, se aplecă delicat şi duse spre frunte mânuța-i albă cu degete aproape străvezii. Zâmbetul de pe fața lui Kovalev deveni mai pronunțat, atunci când observă ivindu-se de sub pălărie o parte din obrăjorii de culoarea trandafirului primăvăratic şi bărbia ei rotundă, de

un alb strălucitor. Deodată tresări însă, ca fript. Îşi aminti că nu are nimic în locul unde ar fi trebuit să-i fie nasul şi îi dădură lacrimile. Se întoarse spre domnul în tunică, spre a-i spune verde-n față că se dă drept consilier de stat, că de fapt el este un potlogar şi un laş şi că nu este nimic mai mult decât propriul său nas... Nasul însă nu mai era. Reuşise să dispară tiptil, plecând, poate, în vreo vizită la cineva.

Acest fapt îl aduse pe Kovalev la disperare. Se retrase mai în spate, oprindu-se o clipă sub colonada bisericii, uitându-se atent în toate părțile, să vadă dacă nasul nu s-a ascuns cumva prin apropiere. Maiorul îşi aduse bine aminte că pălăria acestuia era împodobită cu pene, iar tunica era cusută cu fire de aur. Nu observase însă cum îi era mantaua, ce culoare avea trăsura cu care venise, ce fel de cai avea, şi nici măcar dacă avea sau nu un lacheu şi, dacă avea, ce fel de livrea purta acesta. Şi-apoi, mai treceau pe acolo o mulțime de alte trăsuri, într-o direcție sau în alta, şi cu o viteză atât de mare, încât i-ar fi fost foarte greu să desluşească ceva înăuntrul acestora; şi chiar dacă ar fi reuşit să desluşească ceva, nu ar fi avut nicio posibilitate ca s-o oprească.

Ziua era frumoasă, însorită. Pe Bulevardul Nevski era o mare de oameni, iar valul de doamne, ca o cascadă mare de flori, umpluse trotuarul, de la Podul Polițiştilor până la Podul Anicikin. Consilierul de la Curte pe care îl cunoştea bine şi căruia, mai ales când cineva străin se afla în apropiere, îi spunea locotenent-colonel, tocmai îi venea în întâmpinare. Tot pe bulevard îl văzu şi pe Iarîghin, şef de birou la senat şi un foarte bun prieten, care, atunci când juca cifra opt la boston, obişnuia să piardă cu regularitate. În drumul său, mai apăru şi un alt maior, care căpătase şi el, la rândul său, gradul de asesor de Caucaz şi care, văzându-l, îi făcu semn cu mâna, chemându-l...

— Eh, drăcia dracului!, zise Kovalev. Ei, birjar, du-mă direct până la şeful Poliției!

Kovalev se aşeză în trăsură, strigând mereu la birjar: „înainte, cât mai iute!“

— Îl pot găsi aici pe şeful Poliţiei?, strigă el, în vreme ce intra în pridvor.

— Nicidecum, îi răspunse portarul, chiar adineauri a plecat.

— Păi, cum aşa?!

— Aşa bine, adăugă portarul, abia a ieşit din casă. De-aţi fi venit cu un minut mai înainte, poate că l-aţi fi prins acasă.

Fără să scotă batista de pe faţă, Kovalev se aşeză lângă birjar şi strigă cu voce disperată:

— Mână!

— Unde?, întrebă birjarul.

— Mână înainte!

— Cum înainte? Aici e o răscruce: s-o iau la dreapta sau la stânga?

Această întrebare îl dezmetici pe Kovalev şi îl făcu să se gândească. În situaţia lui, trebuia mai întâi să ajungă la Direcţia Securităţii, nu că ar fi existat vreo legătură directă a acesteia cu Poliţia, ci fiindcă dispoziţiile ei ar fi putut fi realizate mai rapid, decât ale altor instituţii. Nici nu ar fi fost raţional să solicite rezolvarea problemei sale de către autorităţile de la instituţia unde nasul se declarase funcţionar, ba, ar fi fost chiar lipsit de logică, deoarece, din înseşi răspunsurile nasului, se putea subînţelege că pentru acest nemernic nu exista nimic sfânt şi că el putea să mintă în continuare, tot aşa cum mai minţise deja, că nu l-ar fi cunoscut niciodată pe maior. Deci, Kovalev voia să-i ordone birjarului să pornească spre Direcţia Securităţii, dar îi veni iarăşi în gând că acest potlogar şi şarlatan, care s-a purtat atât de neobrăzat chiar de la prima lor întâlnire, ar fi putut din nou, exploatând cu abilitate momentul, să dispară din oraş, şi atunci toate căutările ar fi fost zadarnice, sau ar fi putut continua, Doamne fereşte, încă o lună întreagă, fără vreun rezultat. În cele din urmă, se pare că însuşi cerul îi arătă lui Kovalev calea cea dreaptă. El se gândi să ajungă cât mai repede la un ziar de anunţuri şi să publice preventiv un text, cu descrierea amănunţită a tuturor calităţilor nasului,

astfel încât, oricine îl va întâlni, să îl aducă imediat înaintea sa, sau, cel puțin, să îl informeze unde se află. Oprindu-se astfel la această decizie, maiorul îi porunci birjarului să meargă la o redacție de ziar şi tot drumul îl înghionti în spate cu pumnul, spunându-i: „Mai repede, nemernicule! Mai repede, ticălosule!“ „Eh, boierule!“, zicea birjarul, dând din cap şi plesnindu-şi calul cu hățurile pentru a-l zori. Apropo, calul avea parul lung şi semăna mai degrabă cu un câine de rasă bichon. În cele din urmă, trăsura se opri, şi Kovalev, cu respirația întretăiată, intră grăbit într-o anticameră, unde un funcționar cărunt, purtând ochelari şi îmbrăcat într-un frac vechi, stătea la un birou şi, ținând o pană între dinți, număra monedele de alamă pe care i le pusese cineva în față.

— Cine primeşte anunțurile?!, strigă Kovalev. A, vă salut!

— Am onoarea!, zise funcționarul cărunt, ridicând ochii pentru o clipă şi coborându-i apoi din nou, peste monedele împărțite în grămăjoare.

— Vreau să dau publicității…

— Să am iertare. Vă rog să mai aşteptați un pic, rosti funcționarul, scriind cu o mână o cifră pe o foaie şi cu degetele de la cealaltă împingând două bile pe numărătoare.

Un lacheu cu galoane şi cu aspect îngrijit-indiciu că slujeşte într-o casă de aristocrați – stătea lângă birou ținând în mână un bilet, găsi de cuviință să dea dovadă de sociabilitate.

— Vă vine să credeți, domnule, că acel cățeluş costă opt grivne[2], adică, eu nu aş fi dat pe el nici opt bani, dar cucoana îl iubeşte, pe crucea mea că-l iubeşte şi, de aceea, cine îl va găsi va primi drept recompensă o sută de ruble! Dacă e să vorbim pe cinstite, gusturile oamenilor nu sunt deloc asemănătoare. Dacă eşti vânător, ține un prepelicar sau un pudel; nu te calici pentru cinci sute, dă şi o mie, dacă este un câine ca lumea.

Funcționarul respectabil urmări această intervenție cu o expresie gravă a feței, continuând totodată să se ocupe de numărarea literelor cuprinse în biletul ce-i fusese adus.

Alături, stăteau câteva femei mai în vârstă, câțiva negustori şi servitori cu alte bilețele în mână. Pe unul dintre ele era scris că se caută angajarea unui vizitiu care să nu fie bețiv; pe altul, se vorbea după aducerea, de la Paris, a unui nou tip de trăsură din 1814, prevăzută cu arcuri; altă hârtie anunța disponibilitatea unei slujnice de curte, de nouăsprezece ani, specializată în spălatul rufelor, dar bună şi pentru alte activități; iar în alte bilețele se făcea referire la o trăsură rezistentă, cu un arc lipsă, sau la un cal tânăr şi energic cu pete gri, care ajunsese la vârsta de şaptesprezece ani, la semințele noi de ridichi şi de nap, aduse de la Londra, la o vilă cu toate anexele, cu două padocuri pentru cai şi o suprafață de teren unde se putea amenaja un minunat parc de mesteceni sau de brazi; mai existau anunțuri pentru cei care doreau să cumpere tălpi vechi şi care erau invitați să vină la negocieri în fiecare zi, între orele opt şi trei ale după-amiezei. Camera în care se înghesuia toată această societate era mică, iar aerul din ea era foarte stătut; însă asesorul de colegiu Kovalev nu putea să-i simtă mirosul neplăcut, deoarece se acoperise cu batista peste față, în vreme ce nasul său se găsea Dumnezeu ştie în ce fel de locuri necunoscute.

— Mult stimate domn, permiteți-mi să vă rog… îmi trebuie numaidecât… zise el în cele din urmă, pierzându-şi răbdarea.

— Imediat, imediat! Două ruble şi patruzeci şi trei de kopeici! Chiar acum! O rublă şi şaizeci şi patru de kopeici!, zicea domnul cu părul cărunt, aruncând în fața solicitanților bilețelele cu conținutul anunțului şi prețul acestora. Ce doriți dumneavoastră?, zise el în cele din urmă, adresându-i-se lui Kovalev.

— Eu vă rog… zise Kovalev, s-a întâmplat o tâlhărie sau o potlogărie, nici chiar eu nu am putut afla până în acest moment ce anume. Eu vă rog doar să publicați că acela care-l va prinde şi mi-l va aduce pe netrebnic, va primi o recompensă satisfăcătoare.

— Permiteți-mi să aflu, care este numele dumneavoastră de familie?

— Nu; pentru ce ar trebui să vă spun numele meu de familie? Eu nu pot să vi-l spun. Eu am foarte mulți cunoscuți: Cehtareva, consilier de stat, Palagheia Grigorievna Podtocina, ofițer superior… Dacă află, Domnul să mă păzească! Puteți scrie simplu: asesor de colegiu sau, şi mai bine, aflat în gradul de maior.

— Iar cel care a fugit era un om al casei dumneavoastră?

— Ce fel de om al casei? Să fi fost aşa, nu era atât de mare potlogăria! Mi-a fugit… nasul…

— Hm! Ce nume de familie straniu! Şi v-a şterpelit o sumă mare acest domn pe care dumneavoastră îl numiți Nasul?

— Adică nasul… nu m-ați înțeles! Nasul, nasul meu propriu s-a pierdut, nu se ştie unde. Dracului îi veni să-şi bată joc de mine!

— Cum adică s-a pierdut? Nu prea pot să înțeleg bine.

— Eu nu vă pot spune cum; dar important este că acum el se plimbă prin oraş şi se numeşte consilier de stat. Şi de aceea vă rog să anunțați că acela care va reuşi să pună mâna pe el şi să mi-l aducă grabnic înapoi, va primi o frumoasă recompensă. Analizați şi dumneavoastră, cum aş putea să mai exist eu fără o parte a corpului meu atât de evidentă? Că nu este vorba de degetul cel mic de la picior, pe care îl bag în cizmă şi nimeni nu poate să ştie dacă este acolo sau nu. Eu o vizitez în fiecare zi de joi pe consiliera de stat Cehtareva şi pe Palagheia Grigorievna Podtocina, ofițer superior, care mai are pe deasupra şi o fiică frumuşică, ambele îmi sunt foarte bine cunoscute, şi analizați şi dumneavoastră, ce-o să mă fac acum? Nici nu le pot vizita.

Funcționarul rămase pe gânduri, îți puteai da seama despre acest lucru după buzele lui încleştate.

— Nu, nu pot să dau un astfel de anunț în ziar, zise el în cele din urmă, după o lungă tăcere.

— Cum? Dar de ce?

— Aşa. Ziarul îşi poate pierde reputația. Dacă fiecare va începe să scrie că i-a fugit nasul, apoi… Deja se vorbeşte că se publică multe stupidități şi zvonuri false.

— Adică, prin ce este atât de stupid anunțul meu? Mi se pare că nimic nu-i stupid sau fals în el.

— Vi se pare doar. Insă săptămâna trecută am întâlnit un caz similar. A venit un funcționar la fel ca dumneavoastră acum, a adus o ciornă, a achitat două ruble şi şaptezeci şi trei de kopeici, şi întregul anunț spunea doar că îi fugise cățelul, un pudel cu blană neagră. Se părea că nimic nu ar fi fost deosebit în acest anunț, dar de pe urma sa a rezultat un pamflet: acest pudel era chiar casierul nu mai țin minte cărui local.

— Da, însă eu aş dori să public un anunț nu despre un pudel oarecare, ci despre propriul meu nas. Acesta este cam acelaşi lucru cu a dori să public un anunț despre mine însumi.

— Nu, în niciun caz nu aş putea publica un asemenea anunț.

— Dar, dacă totuşi mi-a dispărut nasul?

— Dacă a dispărut, e treaba medicului. Se zice că există astfel de oameni care îți pot prinde la loc orice fel de nas ți-ai dori. Apropo, eu observ că sunteți o fire veselă şi că vă place să glumiți în societate.

— Vă jur, pe Dumnezeul sfânt! De altfel, dacă am ajuns până aici, cred că pot să vă şi arăt.

— De ce v-ați deranja?!, continuă funcționarul, prizând tabac. Dar, dacă sunteți aşa de amabil, adăugă el cu un gest ce denota curiozitate, aş vrea să mă uit totuşi un pic.

Asesorul de colegiu îndepărtă uşor batista de pe față.

— Într-adevăr, extrem de straniu!, zise funcționarul, locul este absolut neted, de parcă ar fi o clătită proaspătă. Da, este incredibil de neted!

— Ei, ce mai spuneți acum? Vedeți şi dumneavoastră că nu-i posibil să nu publici aşa ceva. Vă voi fi deosebit de recunoscător şi sunt foarte bucuros că datorită acestei întâmplări am avut plăcerea să vă cunosc…

După cum se putu constata, maiorul decise să fie puțin mai viclean, de data aceasta.

— Să public nu e mare lucru, zise funcționarul, numai că nu văd în acest fapt niciun avantaj pentru dumneavoastră. Dacă vreți numaidecât, dați-i acest subiect unuia care are pană de maestru, ca să descrie fenomenul ca pe o creație rarisimă a naturii şi să publice acest articolaş în „Albina nordică“ (trase pe nas o porție de tabac), întru folosul tineretului (ajuns aici, omul îşi şterse nasul) sau pur şi simplu, pentru satisfacerea curiozității cititorilor.

Maiorul era descurajat în totalitate. Îşi lăsă ochii în josul paginii de ziar, unde erau publicate informații despre spectacole; pe fața lui era cât pe ce să-şi facă apariția un zâmbet, fiindcă tocmai întâlnise numele unei actrițe simpatice şi, aproape instantaneu, mâna i se duse spre buzunar, ca să verifice dacă are la el permisul albastru pentru că, după cunoştințele sale, ofițerii superiori aveau dreptul ca la teatru să stea în fotolii, dar amintirea nasului îi strică toată dispoziția de moment.

Însuşi funcționarul părea sensibilizat de situația dificilă în care se afla Kovalev. Dorind să-i atenueze cât de cât mâhnirea, găsi de cuviință să-şi exprime compasiunea în câteva cuvinte:

— Mie, într-adevăr, îmi pare foarte rău că vi s-a făcut această glumă sinistră. Poate doriți o porție de tabac? Ajută la ameliorarea durerilor de cap şi a stărilor de întristare; ajută chiar şi în caz de hemoroizi.

Spunând acestea, funcționarul îi întinse lui Kovalev tabachera, scoțând cu multă îndemânare capacul cu portretul şters al unei doamne cu pălărie şi punându-l pe masă.

Acest gest, făcut fără vreo intenție, îl scoase din fire pe Kovalev.

— Nu înțeleg cum de vă vine să mă luați peste picior, zise el nervos, oare nu vedeți că nu mai am organul cu care ar trebui să miros? Să-l ia dracu’ de tutun! Acum nici nu mă mai pot uita la el, şi nu doar la cel de proastă calitate, de Berezinsk, dar nici dacă mi l-ați oferi pe cel mai bun.

Spunând aceasta, maiorul ieşi profund întristat din biroul de anunțuri, şi porni spre casa unui comisar de poliție, pe care îl ştia ca fiind un mare amator de zahăr. Acasă la el, toată camera de oaspeți, care servea şi de sufragerie, era decorată cu căpățâni din zahăr, pe care i le aduseseră negustorii, în semn de prietenie. Când intră, bucătăreasa tocmai îi scotea comisarului cizmele milităreşti. Spada şi restul echipamentului stăteau atârnate paşnic, prin colțurile încăperii, iar teribila sa pălărie triunghiulară era deja în mâinile fiului său de trei anişori; iar el, după o zi de viață militărească încordată, se pregătea în sfârşit să guste şi din plăcerile lumeşti.

Kovalev intră la el, în timp ce acesta se întindea, căscând de-i trosneau fălcile şi zicea: „Eh, ce minunat o să fie dacă mai dorm şi eu două ore!" Şi de aceea se putea presupune că venirea asesorului de colegiu se întâmplase într-un moment cu totul nepotrivit; şi nici nu ştiu, poate, doar dacă i-ar fi adus, atunci, cel puțin vreo câțiva funți de ceai sau nişte postav, ar fi fost primit cu mai multă căldură. Comisarul era un cunoscut promotor al tuturor produselor miniaturale de artă şi al obiectelor de manufactură de mici dimensiuni, însă acorda prioritate celor autorizate de stat. „Acesta-i lucru ca lumea, obişnuia el să spună, nu există un lucru mai bun decât acesta. Nu cere de mâncare, ocupă puțin loc, întotdeauna încape în buzunar, iar dacă îl scapi jos, nu se sparge."

Comisarul de poliție îl primi destul de rezervat pe Kovalev şi zise că după masă nu este un moment potrivit pentru a-şi începe cercetările, că în această privință numai natura dictează, că, după ce mănânci, trebuie să te şi odihneşti un pic (din aceste cuvinte, Kovalev deduse că acestui comisar nu-i erau chiar aşa de străine maximele înțelepților antici), că unui om de treabă nu i-ar rupe nimeni nasul şi că pe lume sunt numeroşi maiori, de toate felurile, care nu au nici măcar lenjeria într-o stare decentă şi umblă prin tot felul de localuri necuviincioase.

Auzind aceste cuvinte, omul nostru simţi că de fapt i se aplicase o lovitură nu între ochi, ci chiar direct în ochi! Trebuie să mai menţionăm şi faptul că maiorul era un om deosebit de supărăcios. El ar fi putut ierta toate aluziile ce se refereau la persoana sa, dar nu ar fi iertat în niciun caz pe cineva care i-ar fi jignit gradul sau titlul. El chiar admitea că în piesele de teatru, se putea spune orice despre ofiţerii inferiori, însă nu ar fi fost de acord ca ofiţerii superiori să poată fi atacaţi în vreun fel. Primirea de care se bucurase din partea comisarului îl derută atât de mult, încât Kovalev scutură dintr-odată din cap şi zise, cu demnitate, ţinând mâinile puţin depărtate: „Recunosc că, după observaţiile jignitoare pe care mi le-aţi făcut, nu mai am nimic de adăugat…“, şi ieşi.

Când ajunse acasă, deja nu-şi mai simţea picioarele. Se lăsase înserarea. Apartamentul i se păru trist şi neobişnuit de insuportabil, după toate căutările sale nereuşite. Intrând în antreu, maiorul îşi văzu lacheul întins pe spate, pe divanul din piele murdară, scuipând pe podea şi nimerind mereu cu succes în acelaşi loc. Atâta nesimţire îl făcu să turbeze. Fără să mai ezite, maiorul îl lovi cu pălăria peste frunte, spunându-i: „Porcule, te ocupi mereu de prostii!“

Ivan sări dintr-odată de pe divanul din piele şi se aruncă în grabă asupra stăpânului său ca să-l ajute să-şi scoată impermeabilul.

În cele din urmă, trist şi obosit, maiorul se îndreptă către camera sa, unde intră, se aşeză într-un fotoliu şi, după ce oftă de câteva ori, zise aproape cu resemnare:

— Doamne! Dumnezeule! Pentru ce m-ai nenorocit în asemenea hal? Dacă aş fi rămas fără o mână sau fără un picior, tot ar fi fost mai bine; să fi rămas fără urechi, e neplăcut, dar este totuşi mai suportabil. Însă un om fără de nas doar dracu' mai ştie ce este. Nici pasărea nu mai e pasăre, nici cetăţeanul nu mai e cetăţean, pur şi simplu ia-l şi aruncă-l pe geam! Şi cel puţin dacă mi-l tăiau în război sau în vreun duel, sau dacă mi l-ar fi tăiat pentru că m-aş fi făcut

vinovat de ceva. A dispărut însă aşa, din senin, fără niciun motiv, pe degeaba, nici măcar pentru vreo para chioară!... Numai că nu, nu poate fi adevărat, adăugă el, gândindu-se o clipă. Este de necrezut să se fi pierdut aşa, dintr-odată; orice-ai face, orice-ai zice, mi se pare la fel de incredibil. Să fie oare chiar adevărat ceea ce mi se întâmplă, poate mai visez încă sau pur şi simplu am vedenii, sau poate chiar eu, dintr-o greşeală, să fi băut, în loc de apă, votcă din aceea cu care îmi şterg bărbia după ce mă rad!?... Ivan, prostul, nu a băut-o, iar eu, probabil, am înhăţat-o dintr-o singură înghiţitură.

Ca să se convingă încă o dată că nu este beat, maiorul se ciupi atât de tare, încât se auzi ţipând de durere. Această durere îl convinse definitiv că totul se întâmplase în realitate. Se ridică, se apropie tiptil, se duse la oglindă şi, pentru început, închise bine ochii, cu speranţa că, în clipa în care îi va redeschide, nasul ar putea să apară la locul său; dar în aceeaşi clipă, deschizându-i, sări înapoi, exclamând indignat:

— Ce aspect dezgustător!

Această întâmplare era într-adevăr, de neînţeles. Dacă şi-ar fi pierdut un nasture, o lingură de argint, ceasul sau orice altceva; dar să-i dispară nasul, şi de unde să dispară? Chiar din apartamentul propriu!... Maiorul Kovalev analiză pe rând toate circumstanţele în care ar fi putut să i se întâmple acest necaz, şi într-un târziu presupuse, aflându-se însă foarte departe de adevăr, că l-o fi pedepsit nimeni altcineva decât chiar ofiţereasa superioară, Podtocina, care îşi dorise ca el s-o ia în căsătorie pe fiica sa. Lui îi plăcuse să o curteze, dar evitase mereu să facă pasul hotărâtor. Însă, din momentul în care ofiţereasa superioară îi declară acest lucru în mod direct, şi anume că ea vrea să-şi mărite fata cu el, maiorul se depărtase puţin câte puţin de fată, micşorând totodată şi valurile de complimente pe care obişnuia să i le facă şi spunându-i ofiţeresei că încă e tânăr, că trebuie să mai lucreze vreo cinci anişori, că ar fi dorit să ajungă mai întâi la patruzeci şi doi de ani exact. Şi de aceea fu convins că aceasta, ca să se răzbune, hotărâse să-i strice aspectul fizic,

angajând în acest scop nişte babe-vrăjitoare, deoarece altfel el nu ar fi reuşit să înțeleagă nici în ruptul capului, cum i-ar fi putut tăia cineva nasul, fără ca măcar să intre în camera sa. Iar frizerul Ivan Iakovlevici îl răsese miercuri, şi tot restul zilei de miercuri şi chiar în toată ziua de joi nasul lui fusese la loc, aşa cum îşi amintea el, şi cunoştea acest lucru foarte bine. Şi-apoi ar fi simțit o durere şi, fără îndoială, rana nu s-ar fi cicatrizat atât de repede, iar suprafața pielii nu ar fi devenit atât de netedă, ca foaia de clătită. În capul său roiau deja câteva planuri. Se gândea să o cheme la judecată pe ofițereasa superioară, într-o manieră formală, sau să se ducă la ea şi s-o învinuiască el însuşi, direct. Gândurile îi fură întrerupte însă de lumina care pătrunse prin toate crăpăturile uşii, semn că Ivan aprinsese deja lumânarea în vestibul. În curând, Ivan intră la el, ținând lumânarea în fața sa şi răspândind lumină în toată camera. Primul lucru pe care îl făcu Kovalev fu să înhațe batista şi să acopere locul unde până ieri încă îşi mai avea nasul, astfel încât ignorantul de Ivan să nu-şi caşte gura de uimire, văzând o astfel de ciudățenie la stăpânul său.

Nici nu reuşise bine Ivan să se retragă în odăița lui, că în vestibul se auzi o voce necunoscută, care întreba:

— Aici locuieşte asesorul de colegiu Kovalev?

— Intrați! Maiorul Kovalev se află chiar aici, zise Kovalev, sărind în grabă de pe divan şi deschizând uşa către vestibul.

Intrase un slujbaş de la Poliție cu o ținută frumoasă, cu favoriții de culoare nici prea deschisă, nici prea închisă, cu obrajii destul de plini, acelaşi polițist care la începutul povestirii stătea la capătul Podului Isakievsk.

— Dumneavoastră v-ați permis să vă pierdeți nasul?

— Exact.

— Acum a fost găsit.

— Ce vorbiți?, strigă maiorul Kovalev.

Bucuria îi luase glasul. Se uită cu toată făptura sa la polițistul de cartier, la buzele lui pline, la obrajii lui graşi, pe care alerga lumina tremurătoare a lumânării.

— Dar cum s-a întâmplat?

— Într-un mod straniu: a fost prins chiar în clipa când voia să se facă nevăzut. Se urcase deja în diligență şi voia să plece la Riga. Iar paşaportul îi era făcut de mult pe numele unui alt slujbaş. Chiar şi mie mi se pare ciudat că l-am luat la început drept un adevărat domn. Dar, din fericire, aveam ochelarii la mine şi am văzut imediat că acesta era nimic altceva decât un nas. Ştiți, eu sunt miop, şi dacă vă aşezați în fața mea, nu văd decât că aveți o față, dar nu vă pot vedea nici nasul şi nici bărbia. Soacra mea, adică mama soției mele, nu vede nimic, la fel ca şi mine.

Kovalev era neliniştit.

— Deci, unde este? Unde? Să dau o fugă.

— Nu vă deranjați. Înțelegând că aveți nevoie de el, l-am luat cu mine. Dar este important ca să ştiți că vinovatul principal pentru această şarlatanie este potlogarul de frizer de pe strada Voznesensk, care acum stă în închisoarea unității de poliție. Eu îl bănuiam mai de mult că este hoțoman şi bețiv, şi l-am surprins sustrăgând un set de nasturi dintr-o prăvălioară, încă din data de trei ale lunii. Nasul dumneavoastră este exact aşa cum era.

Zicând acestea, polițistul de cartier băgă mâna în buzunar şi scoase de acolo nasul învelit într-o hârtie.

— El este, el este!, strigă Kovalev. Da, exact, el! Beți cu mine un ceai!

— Ar fi o mare plăcere pentru mine, însă nu pot în niciun caz. De aici, trebuie să mai trec şi pe la penitenciar… Tare s-au mai scumpit toate produsele… în casa mea mai locuieşte atât soacră-mea, adică mama soției mele, cât şi copiii; cel mai mare pare să fie un băiat promițător: este deştept, dar nu avem niciun mijloc să-l dăm mai departe, la instruire…

Kovalev înțelese aluzia şi, înhățând de pe masă o bancnotă roşie, i-o puse în mână polițistului de cartier care, închinându-se, ieşi pe uşă. În clipa următoare Kovalev îi auzi vocea tocmai din stradă, unde acesta certa cu înfocare un mujic cretin care trecea cu căruța pe bulevard.

După plecarea polițistului, asesorul de colegiu rămase într-o stare inertă şi reuşi să-şi revină foarte greu, astfel încât abia după câteva minute bune putu din nou să vadă şi să simtă. Într-o astfel de stare de inconştiență îl adusese această bucurie neaşteptată. Ridică cu grijă nasul găsit, ținându-l în ambele mâini făcute căuş, şi se mai uită o dată la el, cu atenție.

— Deci este el, fără îndoială că-i el!, zise maiorul Kovalev. Iată şi coşul de pe partea stângă, apărut chiar ieri.

Maiorului îi venea să râdă în hohote, de bucurie.

Numai că pe lume nu există nimic de lungă durată şi de aceea, după câteva clipe, nici bucuria nu mai era la fel de intensă ca la început. Peste încă un minut, bucuria scăzu şi mai mult şi în cele din urmă, pe neobservate, se întrepătrunse cu starea obişnuită a sufletului, ca şi cercurile iscate de căderea unei pietricele în apă, ce devin din ce în ce mai şterse, până se fac totuna cu suprafața netedă a apei. Kovalev începu să analizeze lucrurile şi ajunse la concluzia că această întâmplare nu s-a terminat încă: nasul a fost găsit, însă cineva trebuia să îl potrivească şi să îl lipească la locul său.

— Dar dacă nu se va lipi?

La întrebarea pe care şi-o adresă sieşi, maiorul păli.

Cu o senzație de teamă inexplicabilă, el se grăbi către masă, apropie oglinda, ca nu cumva să pună nasul la loc, strâmb. Mâinile îi tremurau. Atent şi cu mare băgare de seamă, el potrivi nasul pe locul ce-i fusese hărăzit. Vai, ce nenorocire! Nasul nu se lipea!... El îl puse în fața gurii, îl încălzi cu suflarea sa şi îl duse iar la locul neted dintre cei doi obraji; însă nasul nu stătea deloc singur, la locul său.

— Ei! Ei, hai! Stai acolo, prostule!, îl apostrofă maiorul.

Însă nasul părea ca de lemn şi cădea înapoi pe masă, cu un sunet atât de straniu, de parcă ar fi fost un buşon. Fața maiorului se strâmbă convulsiv.

„Oare chiar nu se va mai prinde deloc?“, se întreba el îngrozit.

Însă de fiecare dată când îl punea acolo unde îi era locul, efortul său rămânea fără niciun succes.

El îl strigă pe Ivan şi îl trimise după medic, care locuia în aceeaşi clădire, dar în cel mai bun apartament de la mezanin. Acest medic era un bărbat prezentabil, avea nişte favoriţi minunaţi, negri ca smoala, o soţie bine făcută, tânără; în toate dimineţile, el obişnuia să mănânce mere crude şi îşi ţinea gura într-o stare de curăţenie deosebită, dedicându-i câte trei sferturi de oră, pentru a o clăti şi a-şi curăţa dinţii cu cinci tipuri de periuţe. Medicul veni imediat. Întrebând când s-a întâmplat nenorocirea, îl apucă pe Kovalev de bărbie, ridicându-i-o, şi-i dădu un bobârnac exact în locul unde mai înainte fusese aşezat nasul, astfel încât maiorul trebui să-şi dea capul pe spate atât de brusc, încât se lovi cu ceafa de perete. Medicul îi zise că n-a păţit nimic şi îl sfătui să se depărteze puţin de perete, apoi îi porunci să dea capul mai întâi spre dreapta şi, pipăind acel loc unde fusese nasul, făcu: „Hm!“ Apoi îi porunci să încline capul spre stânga, şi zise: „Hm!“, în cele din urmă, îi mai dădu un bobârnac cu degetul mare, astfel încât maiorul Kovalev se trezi dând din cap asemenea unui cal căruia i se analizează starea danturii. După acest examen, medicul spuse:

— Nu, nu e posibil. Mai bine rămâneţi aşa, fiindcă altfel s-ar putea întâmpla ceva şi mai grav. Nu încape nicio îndoială că nasul ar putea fi uşor aşezat la loc, şi chiar acum vi l-aş putea aşeza. Vă asigur însă că aşa va fi mai rău pentru dumneavoastră.

— Bine, bine! Dar ce mă fac eu fără nas?, întrebă Kovalev. Mai rău decât este acum, nu cred că ar putea să fie. Dracu' ştie ce mi s-a întâmplat!… Cum să mă arăt eu în lume cu caricatura asta de faţă? Eu am foarte multe cunoştinţe în lumea bună; chiar astăzi, ar trebui să particip la două recepţii, organizate în două case diferite. Eu cunosc foarte multe personalităţi: pe consiliera de stat Cehtareva, pe Podtocina – ofiţer superior… cu toate că după felul în care s-a comportat faţă de mine, nu mai pot să am cu ea decât relaţii

de la reclamant la pârât. Fiţi bun, îi zise Kovalev, cu un glas rugător, chiar să nu mai existe nicio soluţie? Prindeţi-l într-un fel! Poate că nu veţi putea să-l prindeţi definitiv, dar cel puţin să se ţină lipit, eu chiar aş putea să-l sprijin un pic cu mâna, dacă apare cumva vreun pericol. Ş-apoi eu nici nu obişnuiesc să dansez, aşa că nu aş putea să-i dăunez, printr-o mişcare neatentă. În ceea ce priveşte onorariul de vizită, vă rog să nu aveţi nicio temere în această privinţă: voi fi la înălţime, atât cât îmi pot permite mijloacele…

— Aţi putea să mă credeţi… rosti medicul, nici prea tare, dar nici în şoaptă, ci cu o voce deosebit de prietenoasă şi atractivă. Eu nu tratez niciodată pe cineva, gândindu-mă să mă îmbogăţesc de pe urma sa. Acest aspect se află în contradicţie cu regulile mele şi cu arta mea. Desigur, eu iau bani pentru vizitele pe care le fac, dar numai ca să nu supăr pe cineva, refuzându-l. Eu v-aş prinde fără ezitare nasul la loc, însă vă asigur, şi dacă nu credeţi ceea ce vă spun, aveţi cuvântul meu de onoare în această privinţă; această intervenţie va avea consecinţe mult mai rele pentru dumneavoastră, în viitor. Lăsaţi mai bine lucrurile să se întâmple ca de la sine. Spălaţi-vă cu apă rece mai des, şi puteţi să fiţi convins că dumneavoastră, şi fără nas, veţi fi la fel de sănătos ca şi în cazul în care vi l-aş pune la loc. Vă sfătuiesc de aceea să puneţi nasul într-un borcan şi să turnaţi peste el nişte alcool tare sau, şi mai bine, să-l ţineţi într-un amestec făcut din vreo două linguri de votcă tare cu oţet dat în clocot, şi atunci, chiar aţi putea câştiga câţiva bănuţi bunicei. Aş putea să-l cumpăr şi eu, dacă mi l-aţi vinde mai ieftin.

— Nu, nu! Nu-l vând pentru nimic!, strigă disperat maiorul Kovalev, mai bine să se piardă!

— Să-mi fie cu iertare!, zise medicul, făcând o plecăciune, am vrut să vă fiu de folos… N-ai ce să-i faci! Cel puţin, aţi văzut că m-am străduit.

Spunând acestea, medicul ieşi din cameră, cu o ţinută distinsă. Kovalev nici nu-i observase faţa şi, aflându-se într-o

stare de inconştiență profundă, îşi aminti că văzuse doar, ieşindu-i de sub mânecile fracului negru, manşetele cămăşii, curate şi albe ca zăpada.

A doua zi, înainte de a-şi prezenta plângerea la Poliție, maiorul decise să-i scrie doamnei ofițer superior, cu speranța că poate o va convinge să-i dea înapoi, fără luptă, ceea ce de fapt i se cuvenea de drept. Scrisoarea avea următorul conținut:

Mult stimată doamnă Aleksandra Grigorievna!

Nu pot înțelege fapta stranie săvârşită de dumneavoastră. Să fiți sigură că, procedând astfel, nu veți câştiga nimic şi nicidecum nu mă veți putea obliga să mă căsătoresc cu fiica dumneavoastră. Vă rog să mă credeți că povestea legată de nasul meu îmi este cunoscută în totalitate, cum la fel de bine cunosc şi faptul că dumneavoastră, şi nimeni altcineva, ați fost autoarea principală a acestui caz. Detaşarea lui subită de la locul unde se afla, evadarea şi deghizarea, ba luând forma unui funcționar, ba, în cele din urmă, revenind la aspectul său inițial, ¿oaie *acestea nu sunt altceva decât consecința vrăjilor făcute de dumneavoastră sau de cei care, la fel ca şi dumneavoastră, practică aceste lucruri neobişnuite. Din partea mea, mă consider obligat să vă previn: dacă nasul de care v-am vorbit nu se va întoarce chiar astăzi la locul său, voi fi nevoit să apelez la sprijinul şi protecția legilor.*

De altfel, țin să vă *spun că manifest față de dumneavoastră cel mai mare respect.*

Sluga dumneavoastră supusă,

Platon Kovalev

Mult stimate domnule Platon Kuzmici!

Scrisoarea dumneavoastră m-a uimit peste măsură. Da, recunosc sincer, că am rămas uluită, mai ales, de învinuirile nedrepte venite din partea dumneavoastră. Vă informez că eu nu l-am văzut niciodată pe funcționarul despre care pomeniți în scrisoare, acesta nu a călcat niciodată pragul casei mele, nici deghizat şi nici în forma sa naturală. Este adevărat însă, că pe la mine a trecut Filipp Ivanovici Potancikov. Şi cu toate că sunt convinsă că el o vrea în căsătorie pe fiica mea şi are şi un comportament civilizat adecvat, nu este bețiv şi pe deasupra, mai este şi foarte învățat, eu nu i-am dat niciodată vreun motiv temeinic să-şi facă speranțe. Dumneavoastră faceți aluzie la nas. Dacă prin aceasta înțelegeți că am vrut să vă dau peste nas, adică să vă dau un refuz formal, atunci chiar mă mir că tocmai dumneavoastră spuneți aceasta, pe când eu, aşa cum bine cunoaşteți, manifest o cu totul altă părere. Dacă dumneavoastră mi-ați cere chiar acum mâna fiicei mele, conform regulilor creştine, eu aş fi gata să vă satisfac pe loc această cerere, fiindcă ea corespunde pe deplin cu dorința mea permanentă, cu speranța aceasta rămânând pentru totdeauna pregătită să vă fiu de folos.

Aleksandra Podtocina

„Nu, spuse Kovalev, după ce citi cu atenție scrisoarea. Precis că ea nu poartă nicio vină. Nu poate fi ea! Scrisoarea e ticluită în aşa fel, încât nu ai putea să zici că a scris-o un om vinovat de vreo crimă." Asesorul de colegiu era competent față de aceste metode, fiindcă, în trecut, fusese trimis de câteva ori în regiunea Caucaz, pentru anchetarea unor cazuri asemănătoare. Atunci, în ce mod, şi ce forțe să fi determinat oare mobilul acestei întâmplări? „Numai dracu' ar putea să le descurce", zise el, în cele din urmă, lăsându-şi, dezolat, mâinile să-i atârne pe lângă corp.

Între timp, zvonul despre această întâmplare neobişnuită se răspândi cu repeziciune în toată capitala şi, cum se întâmplă de obicei, nu lipsiră înfloriturile. Pe atunci mințile

oamenilor erau sensibile la tot felul de întâmplări neobişnuite. Puţin mai înainte de apariţia acestui caz, publicul larg devenise tot mai preocupat de experienţele privind fenomenele magnetismului. Istoria despre scaunele dansatoare din Strada Grajdurilor era încă proaspătă şi, de aceea, nimeni nu se miră când, printre oameni, se răspândi cu repeziciune povestea cu nasul asesorului de colegiu Kovalev, nas care, în plină zi, pe la orele trei, se plimba nestingherit pe Bulevardul Nevski. Cineva zise că nasul s-ar fi găsit în magazinul Iuncherului şi lângă acest loc se adună o mulţime de oameni, care începură să se înghesuie, astfel încât trebui să intervină poliţia. Un speculant, cu un fizic mai deosebit, cu favoriţi proeminenţi, care vindea tot felul de produse de patiserie la intrarea în teatru, meşteri în mod special câteva bănci minunate din lemn, foarte rezistente, unde îi invita pe curioşi să se aşeze, luând câte optzeci de kopeici de la fiecare vizitator. Un colonel cu merite deosebite ieşi în grabă din casă, special pentru acest eveniment şi cu mare greutate reuşi să răzbată prin mulţime. Spre marea lui dezamăgire, văzu în fereastra magazinului, în loc de nas, o flanelă obişnuită din lână şi un tablou litografiat, care înfăţişa o domnişoară ce-şi îndrepta ciorapul, şi un curtezan uşuratic, cu o vestă largă şi o bucăţică de barbă, ce se uita la ea, pitit fiind după un copac. Acest tablou atârna acolo de mai bine de zece ani. Depărtându-se, colonelul zise nemulţumit: „Cum se poate să deranjezi lumea cu aceste zvonuri stupide şi incredibile?“

Apoi, mai umblă vestea că nu pe Bulevardul Nevski, ci în Parcul Tavriceskâi se plimbase nasul maiorului Kovalev, şi că s-ar fi aflat pe acolo de mult; că însuşi Hozrev-Mirza, care locuise cândva în acel loc, se mirase foarte tare de acest joc straniu al naturii. Chiar şi câţiva studenţi de la Academia de chirurgie se duseseră acolo după nas. Iar o doamnă onorabilă de viţă nobilă îl rugase pe administratorul parcului, printr-o scrisoare particulară pe care i-o adresase recent, să le arate şi copiilor săi acest fenomen rar şi, dacă ar fi fost cu putinţă, să le acorde şi unele explicaţii instructive.

Toate aceste întâmplări ieşite din comun aveau darul de a produce o bucurie deosebită în lumea mondenă, participanților obişnuiți ai recepțiilor, cărora le plăcea să înveselească doamnele şi care, în acea perioadă, îşi epuizaseră în totalitate rezervele de glume. Un număr nu prea mare de oameni onorabili şi bine intenționați erau însă foarte nemulțumiți. Un domn chiar îşi exprimase nedumerirea, spunând că el nu înțelege cum se poate întâmpla ca în acest secol luminat să se răspândească asemenea absurdități şi că el se miră de ce autoritățile rămân indiferente la astfel de povestiri inventate şi de-a dreptul ridicole. Domnul, precum prea bine se poate constata, făcea parte din acea categorie de oameni care-şi doreau o implicare mai mare a autorităților în orice împrejurare sau situație s-ar fi ivit, chiar şi în certurile zilnice dintre soți. Ajunsă până la acest punct, toată întâmplarea dispăru însă dintr-odată în ceață, fără ca să i se mai afle vreodată evoluția şi sfârşitul.

Capitolul 3

Mari prostii se mai întâmplă pe lumea asta. Câteodată, acestea sunt absolut neverosimile. Pe negândite, acel nas care se plimbase într-o trăsură în persoana unui consilier de stat şi care făcuse atâta zarvă în oraş, se pomeni din nou la locul său, adică exact între cei doi obraji ai maiorului Kovalev. Acest eveniment s-a întâmplat în aprilie, în ziua de şapte. Trezindu-se şi privindu-se în oglindă, maiorul îşi zări din nou nasul la locul lui! II apucă temător cu mâna, era chiar nasul lui! „Ehei!“, zise Kovalev şi, de bucurie, era cât pe ce să înceapă să galopeze desculț prin toată camera, dar chiar în clipa aceasta, intră Ivan şi îi încurcă socotelile. Porunci ca imediat să i se aducă apă ca să se spele, şi în vreme ce se spăla, se mai uită o dată în oglindă, să-şi vadă nasul!

Ştergându-se cu prosopul, se mai privi din nou, să-şi mai vadă nasul încă o dată!

— Ivan, ia te uită puţin, mi se pare că am un coş pe nas, zise el şi se gândi în sinea sa că Ivan o să-i spună: „Ce nenorocire, domnule, nu aveţi acolo niciun fel de coş, dar mai mult, vă lipseşte chiar nasul!“

Însă Ivan îi zise:

— Nu e nimic acolo, niciun fel de coş: nasul e curat!

„Bine, drăcia dracului!“, îşi spuse maiorul în sinea sa şi plesni din degete mulţumit. În aceeaşi clipă frizerul Ivan Iakovlevici se arătă în uşă, foarte speriat, asemenea pisicii ce abia fusese pedepsită pentru că furase o bucăţică de şuncă.

— Spune mai întâi, ai mâinile curate?, îi strigă de la distanţă Kovalev.

— Curate.

— Minţi!

— Pe crucea mea, sunt curate, cucoane.

— Vezi tu!

Kovalev se aşeză. Ivan Iakovlevici îl acoperi cu un şerveţel şi într-o clipită, cu ajutorul unui pămătuf, acoperi toată barba şi o parte din obrazul maiorului, cu un strat subţire de cremă, care semăna cu aceea servită de obicei la onomasticile negustorilor.

„Ia uite!, îşi zise în sinea sa Ivan Iakovlevici, privindu-i nasul, şi apoi înclină capul să-l vadă şi dintr-o parte. Ei drăcie!, şi când te gândeşti ce întâmplare nemaiauzită“, continuă el să-şi spună în gând, privind îndelung către nasul maiorului, în cele din urmă, uşor, cu o grijă deosebită, foarte greu de imaginat, frizerul îşi ridică două degete, ca să poată prinde mai bine vârful nasului. N-ai ce să-i faci!… acesta era modul de lucru a lui Ivan Iakovlevici.

— Ei-ei-ei, ai grijă!, strigă Kovalev.

Ivan Iakovlevici îşi lăsă mâinile în jos, se zăpăci, se fâstâci cum nu se mai fâstâcise vreodată până atunci. În cele din urmă, cu mare atenţie, începu să-l gâdile cu briciul pe sub bărbie; şi cu toate că nu-i era deloc prea comod, ba, chiar

destul de dificil să-l radă fără a-l ține de partea aceea a corpului dotată cu simțul mirosului, sprijinindu-şi totuşi într-un anumit fel degetul său mare şi aspru în obrazul maiorului, apoi în maxilarul său inferior, puțin câte puțin, trecu de orice pericol şi îl rase.

Când fu gata, Kovalev se grăbi să se îmbrace, luă un birjar şi plecă direct spre patiserie. Ajungând acolo, strigă încă de la intrare: „Băiete, o cupă cu ciocolată!“, şi în aceeaşi clipă se apropie de oglindă – nasul era la loc! Se întoarse vesel, cu o expresie ironică pe față şi se uită, cu ochii un pic mijiți, la doi militari, dintre care, unul avea un nas ceva mai mic decât nasturele de la jiletcă. Plecă, după aceea, spre cancelaria departamentului, unde solicitase să fie angajat în calitate de viceguvernator, iar dacă acest lucru nu ar fi fost cu putință, măcar pe un post de executor. Mergând spre ieşire, trecu prin hol şi se privi din nou în oglindă, observând şi de această dată că nasul era încă la locul său! Se duse apoi la un alt asesor de colegiu, sau maior, un personaj ironic recunoscut, căruia Kovalev obişnuia să-i dea replici pe măsură la remarcile sale înțepătoare, de tot felul: „Tu, când le spui, te cunosc eu, eşti ca un ac de păr!“ în drum spre casa acestuia, medită: „Dacă maiorul o să mă vadă şi nu o să plesnească de râs, este un semn sigur că toate organele mele se află la locul lor“. Însă asesorul de colegiu nu reacționă în vreun mod deosebit. „Este bine, e bine, drăcia dracului!“, se gândi Kovalev. În drumul către cancelarie, o întâlni pe Podtocina, ofițer superior, însoțită de fiica sa. După ce îşi făcură plecăciunile de rigoare, se auzi întâmpinat cu exclamații de bucurie, fapt care însemna că eroul nostru nu ar fi putut să aibă vreun defect fizic. Discutară un timp mai îndelungat, după care, scoțându-şi în mod special tabachera, şi-o apropie, pe îndelete, de față cu ele, sub ambele căi de acces ale nasului, spunându-şi în gând: „Uitați-vă aşadar muierilor, firi de găini! N-o să mă mai însor deloc cu fiică-ta totuşi. Numai aşa, *par amour*[3] mai lasă-mă!“ Şi le întoarse spatele. Din acel acel moment, maiorul Kovalev continuă să se plimbe pe Bulevardul Nevski,

trecând pe la teatru şi peste tot, de parcă nimic nu s-ar fi întâmplat. Între timp, nasul rămăsese acolo, la locul său, ca şi mai înainte, fără niciun indiciu că acest organ ar fi luat-o cumva pe de lături, vreodată. După această întâmplare, se înțelege că maiorul Kovalev devenise mereu predispus la umor, mereu zâmbăreț, ținându-le calea tuturor doamnelor atrăgătoare şi chiar oprindu-se odată la chioşcurile din hală, ca să-şi cumpere o tresă, nu se ştie pentru care motiv, deoarece el nu era cavalerul vreunui ordin, ca să o poată purta.

Iată ce fel de întâmplări hazlii se mai aud în capitala nordică a imensului nostru stat! Abia acum, la sfârşit, analizând toată povestea în deplină cunoştință de cauză, vedem că multe dintre elementele ei sunt de-a dreptul neverosimile. Nu mai vorbim de faptul că detaşarea supranaturală a nasului şi apariția sa în diverse locuri în postura de consilier de stat este fantezistă. Cum de nu şi-a putut da seama oare Kovalev că nu era deloc indicat să dea anunț la ziar în legătură cu propriul nas? Aici nu mă refer desigur la faptul că un astfel de anunț ar fi costat o groază de bani, ar fi de-a dreptul absurd să ne gândim la acest aspect, cu atât mai mult cu cât eu nu fac parte din categoria celor zgârciți. Anunțul ar fi fost însă lipsit de sens, penibil, chiar ridicol! Mă întreb încă o dată, cum de a ajuns oare nasul acesta chiar în pâinea coaptă şi cum de însuşi Ivan Iakovlevici… Nu, acest lucru îmi este de neînțeles, este categoric de neînțeles! Dar cel mai straniu şi absolut de neînțeles mi se pare următorul fapt: cum se întâmplă oare că autorii acceptă astfel de subiecte? Trebuie să recunosc că acest lucru nu-l pot înțelege deloc, acest lucru, fără doar şi poate… nu, nu, nu-l pot înțelege şi gata. În primul rând, nu aduce niciun folos țării. În al doilea rând… şi nici în al doilea rând nu există vreun folos. Pur şi simplu, nu înțeleg ce-i asta…

Şi totuşi, pe lângă toate acestea, chiar dacă am accepta şi una şi alta, şi a treia, chiar poate… aşa este, unde nu se

întâmplă stupidităţi?... Şi chiar aşa, dacă stai şi te gândeşti, în toate aceste povestiri fanteziste, pare să fie totuşi ceva. Orice s-ar spune, până la urmă, astfel de păţanii se întâmplă încă pe lume, rar, dar se mai întâmplă.

Sfârşit

{1} Joc de cărți.
{2} Grivnă - unitate monetară în Rusia veche.
{3} Din dragoste (lb. franceză).